

УДК: 316.776.2(477:470+571):327.5

© Олена Шкробанець
(м. Чернівці)

ПРОЦЕСИ ДИСКОНУНІКАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ІНФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ

Стаття присвячена проведенню порівняльного аналізу контенту українського та російського інформаційних просторів щодо подій на сході України та вивченню сутності, причин і характеру дисконунікаційних процесів між Україною та Росією як невід'ємної складової інформаційно-психологічного протистояння, що відбувається в рамках розгортання новітньої гібридної війни. Джерелами дослідження обрані відповідні макротексти найрізноманітнішого формату, представлені органами державної влади, експертно-аналітичними інститутами та ЗМІ, які в свою чергу, впливають на формування двох, на сьогодні, антагоністичних громадських думок – російської та української, щодо війни на Донбасі.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційно-психологічне протистояння, громадська думка, маніпулятивні методи.

Elena Shkrobanets. The Process of Discommunication Between Ukraine and Russia under Condition of Hybrid War Deployment: the Informational Dimensions. The article focuses on comparative analysis of Ukrainian and Russian informative content on the military events that take place in the East of Ukrainian country. The author studies the essence, nature, and causes of discommunication processes between Ukraine and Russia as an integral part of information-psychological confrontation deployed as part of modern hybrid war. The sources of the relevant studies are the variety of texts represented by public authorities, expert-analytical institutions, and media, which, in their turn, make the influence on the formation of two, currently, antagonistic public opinion - Russian and Ukrainian, on the Donbas war.

Keywords: hybrid warfare, information-psychological confrontation, public opinion, manipulative methods.

Олена Шкробанець. Процессы дисконунікації между Украиной и Россией в условиях современной гибридной войны: информационные измерения. Статья посвящена проведению сравнительного анализа контента украинского и российского информационных пространств касательно событий, что происходят на востоке Украины, а также изучению сущности, причин и характера дисконунікационных процессов между Украиной и Россией как неотъемлемой составляющей информационно-психологического протистояния, что происходит в рамках ведения новейшей гибридной войны. Источниками исследования выбраны соответствующие макротексты различного формата, представленные органами государственной власти, экспертно-аналитическими институтами и СМИ, которые в свою очередь, влияют на формирование двух, на сегодня, антагонистических общественных мнений – российской и украинской, относительно войны на Донбассе.

ний – російського и українського относительно войны на Донбассе.

Ключевые слова: гибридная война, информационно-психологическое протистояние, общественное мнение, манипулятивные методы.

Постановка проблеми. Сучасні воєнні дії на сході України вийшли за рамки внутрішньополітичного конфлікту і переросли у геополітичне протистояння, що представляє собою загрозу не тільки територіальній цілісності Української держави, а і всій системі європейської безпеки. Загалом, складність та неоднозначність процесів на Донбасі відображаються у множинності підходів до їх осмислення – у якості громадянської війни в Україні, як форми російсько-українського конфлікту, як прояву агресії та посягання на територіальну цілісність України з боку Росії, і навіть, у якості відголоску російсько-американського протистояння. Така тенденція пояснюється, на наш погляд, впливом на розгортання конфлікту численних факторів, зокрема деструктивних ментально-культурних лакун, характерних для України, несумісності геополітичних інтересів окремих держав, та, у певній мірі, особистих якостей політичних лідерів.

Однак, центральним аспектом та каталітичним фактором війни на Донбасі виступає саме українсько-російське протистояння (політичне, ментально-історичне, гео економічне, інформаційно-комунікативне) в умовах розгортання гібридної війни. Гібридна війна, як нове явище у міжнародних відносинах початку ХХІ ст. передбачає залучення різного інструментарію – від воєнно-політичного, економічного і до інформаційно-психологічного. Оцінюючи методи останнього, вітчизняний дослідник Є. Магда зазначає, що Росія використовує широкий спектр методів гібридної війни. Серед них «криве дзеркало» – перекручування та пересмикування фактів та дискурсів; «спекуляції на історії», сутність якого полягає у педалюванні дискусійних моментів українсько-російської історії; «заперечення очевидного» має на меті зберігати обличчя, створювати видимість відсутності агресії. Насамкінець ідеться про «килимове бомбардування дезінформацією», що призводить до зростання панічних настроїв серед частини населення, появи численних ліній розколу в українському суспільстві¹.

Актуальність. Всі ці деструктивні процеси супроводжується серйозним дисбалансом і протистоянням в інформаційній сфері, яке набуває форм відвертої інформаційної війни між РФ і Україною. Звідси випливає *актуальність* проведення детального аналізу відмінностей, суперечностей й прямих невідповідностей інформаційного контенту України та Росії щодо перебігу подій на сході України і вивчення специфіки сучасної російсько-української інтеракції, яка призвела до феномену політичної та

ментальної дискомунікації між Україною та Росією, що відбувається, як вважають зацікавлені експерти, в рамках ведення новітньої гібридної війни.

Беручи до уваги те, що сучасну війну на Донбасі називають війною смислів, контентів та дезінформаційних меседжів, котрі впливають на формування двох абсолютно різних матриць громадських думок – української і російської, *мета цієї статті* полягає у проведенні порівняльного аналізу контенту російського та українського інформаційних просторів щодо подій на сході України та вивченні сутності, причин і характеру дискомунікаційних процесів між Україною та Росією як невід'ємної складової інформаційно-психологічної війни. Джерелами дослідження обрані відповідні макротексти найрізноманітнішого формату: газетні й журнальні публікації, актуальний контент новин, промови, прес-конференції та аналітичні матеріали, які впливають на формування двох, на жаль, антагоністично налаштованих громадських думок України і РФ.

Виклад основного матеріалу. Як будь-яка війна ХХІ ст., воєнні дії на сході України є формою гібридного протистояння, тобто військовою стратегією, яка об'єднує традиційну війну та кібервійну. Невід'ємною складовою гібридної війни є інтерпретація реальності шляхом масованого та тенденційного інформаційного впливу, який, зазвичай, здійснюється органами державної влади, аналітико-експертними колами, а також за допомогою ЗМІ.

Для початку варто зазначити, що інформаційний масив центральних органів державної влади, донесений до широкого громадського загалу відіграє важливу роль у формування громадської думки. Загалом, будь-яка держава тією чи іншою мірою вдається до використання низки інформаційно-маніпулятивних методів з метою подолання антагоністичних соціальних блоків з несумісними, протилежними цілями та позиціями, що може спричинити локальний, чи навіть, загальнодержавний конфлікт.

Тому, за умов ведення бойових дій на теренах нашої держави, вкрай важливу роль повинна відігравати однозначна, чітка та вольова позиція українського політичного класу щодо подій на сході України. Звідси впливає необхідність провести порівняльний аналіз особливостей вербального вираження офіційних поглядів органів державної влади України стосовно конфлікту на Донбасі із їх російськими відповідниками. У результаті проведення контент-аналізу можна виокремити декілька центральних семантичних конструкцій, які використовуються офіційним Києвом для формування більш однозначного і, навіть, однополюсного бачення українською громадськістю подій на Донбасі.

Так, офіційно українська влада визнає факт присутності російських військ на території України як акту порушення територіальної цілісності та суверенітету України, звідси уособлення Росії із країною-агресором, яке стало вже стійкою апріорною формою при розгляді подій на сході України. Прикладом цього служить наступний протест МЗС

України: «у зв'язку з незаконними діями Російської Федерації, грубим порушенням державного кордону України, втручанням у внутрішні справи нашої держави шляхом підтримки терористичних угруповань, які діють на Донбасі»². Ідентичні позиції демонструє безпосередньо сам міністр закордонних справ України – П. Клімкін, який визнає як факт причетності РФ до війни на сході: «без Росії конфлікту на сході України не було б», так й агресії з її боку: «Російська агресія проти України, наслідком якої була незаконна окупація та анексія Автономної республіки Крим та міста Севастополя, як також і напруга на Сході України, не лише порушили територіальну цілісність та суверенітет моєї країни, але підірвала і далі буде підривати європейську безпеку»³. Зазначимо і те, що для офіційного політичного дискурсу України в контексті війни на Донбасі, характерним є превалювання відомої думки стосовно того, що на сході України відбувається боротьба проти терористичних угруповань – сепаратистів. Зокрема, П. Клімкін постійно закликає Євросоюз визнати, що «на Донбасі діють не «ополченці», а справжні терористи».

Президент України П. Порошенко поряд із вже формалізованим визнанням причетності РФ до війни на Донбасі, у своїх офіційних промовах часто апелює до архаїчних форм колективної свідомості, таких як любов до батьківщини, патріотизм, прагнення миру, відданість та згуртованість перед єдиним і спільним ворогом, в даному випадку – Росією. Підтвердженням вищесказаного є наступні офіційні висловлювання Президента: «...сьогодні країна об'єднана як ніколи раніше за 23 роки свого існування», «ми маємо пам'ятати, що здатні захистити нашу державу», «...Україна веде війну не тільки за свою незалежність, не тільки за територіальну цілісність. Ми ведемо війну за свободу, демократію та мир». Крім того, варто виокремити наступні мовні конструкції, до використання і повторення яких в різних їх інтерпретаціях вдається П. Порошенко: «Донецька та Луганська області є тимчасово-окупованими територіями», «РФ країна-агресор...», «Росія безперечно приймає активну участь у воєнних діях на сході України» тощо.

Розуміння сучасної дихотомії інформаційного простору «Україна-Росія» не можливе без аналізу тематичних блоків інформаційної кампанії офіційного Кремля щодо подій на Донбасі. Тому, варто виокремити наступний характер репрезентації реальності органами державної влади РФ. По-перше, офіційна Москва заперечує позицію, характерну для України, про присутність російських військ на Донбасі. Наприклад, для міністра закордонних справ Російської Федерації – С. Лаврова характерною є наступна риторика: «Росія заперечує будь-яку участь в конфлікті в Україні... в Україні воюють тільки добровольці із Росії», «війська поблизу українського кордону переміщуються для забезпечення безпеки Росії».

По-друге, найбільш резонансною офіційною позицією Кремля є антизахідна, а особливо антиамер-

риканська риторика. Так, С. Лавров неодноразово наголошував на безпосередній участі США у сучасних політичних процесах в Україні з метою закріплення власного геополітичного лідерства в світі та остаточного витіснення РФ із лона держав-світових лідерів. Для підтвердження вищесказаного, варто процитувати наступні заяви російського міністра: «Українська криза є безпосереднім наслідком намагань Заходу зберігати та просувати на схід розділові лінії в Євроатлантиці...»⁴, «... є інформація про те, що до такої агресивної поведінки по відношенню до територій (ДНР і ЛНР) підштовхують із-за кордону», «...США з самого початку були залучені до антидержавного перевороту»⁵ (в Україні).

По-третє, спостерігається намагання керівництва РФ насадити думку про щире прагнення Росії допомогти Україні у вирішенні конфлікту на Донбасі, виступаючи в цьому контексті не країною-агресором (як офіційно вважає Київ), а країною-миротворцем, захисником російськомовного населення України. Зокрема, В. Путін зазначив: «каральну операцію на сході України веде київська влада після державного перевороту в Києві... Росія готова виступити як посередник в політичному діалозі в Україні»⁶.

Щодо аналітико-інформаційної підтримки сучасного політичного курсу органів державної влади, то, забігаючи наперед, можна констатувати, що аналіз доступних українських інформаційно-аналітичних матеріалів (Інституту Горшеніна, Центру глобалістики, Центру О. Разумкова, Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва») засвідчив підтримку українських експертних кіл офіційної позиції влади у баченні процесів, що відбуваються на Донбасі. Такий консенсус у контексті україно-російського інформаційного протиборства є однозначно явищем позитивної консолідації.

Здійснений контент-аналіз української експертної думки дозволяє виокремити наступні тренди у репрезентації сучасної реальності на південному сході України: по-перше, безперечним для українських експертів є факт присутності російських військ на теренах України. До прикладу, В. Омельченко не виключає можливість масштабного вторгнення Росії на територію України, підтверджуючи при цьому думку, яка пронизує майже всі інформаційні повідомлення в українських ЗМІ, про те, що «бойовики здійснюють обстріл мирних кварталів та українських військових з боку російського кордону». Причому у цій зоні наявні «скупчення власне російських військ та відповідно російської воєнної техніки»⁷.

По-друге, зацікавлені експерти в Україні неодноразово висловлювали думку, що російська присутність на сході України є відображенням прагнення РФ зберегти свою геополітичну вагу в цьому регіоні. Однак, на відміну від позиції офіційної влади, більшість українських аналітиків не наголошують на факті про тисотисячній лінії РФ-США, а апелюють лише до регіональних амбіцій Росії, які

проявляються у її прагненні зберегти важелі впливу на пострадянському просторі. Так, зокрема, В. Чалий зазначив те, що головною метою РФ є «...не дати Україні визначити своє майбутнє, тримати її на повідку; Володимир Путін хотів лише одного – аби йому віддали патронат над Україною – економічний і політичний»⁸.

По-третє, важливим тематичним блоком української аналітики є аналіз ведення РФ проти України справжньої гібридної війни, засобами пропаганди, економічного тиску, військової сили та за підтримки внутрішнього сепаратистського начала парамілітаристських формувань. Тут варто наголосити на причинах цього, врахувавши розвиток внутрішніх тенденцій в нашій країні, які так чи інакше сприяють дискомунікації. Ось як описує ситуацію, що склалася медіа-експерт С. Єременко – донецької газети «Донбасс», «Жизнь», «Вечерний Донецк», «Панорама» не виходять друком. «Донецкие новости» (власність Р. Ахметова), за даними моніторингу ЗМІ, друкують до 15% прихованої реклами олігарха. Однак на сторінках цього тижневика читач не знайде й натяку на засудження агресії Росії. Тут також немає скорботи за загиблими українськими воїнами, частка яких є уродженцями Донбасу. Ще один факт... На початку весни вони (мешканці Донбасу) розуміли «що відбувається і хто винен», але за півроку під впливом російської пропаганди змінили власні погляди. Сьогодні вони звинувачують у розпалованні війни «майданівців, українську владу, Америку – ретранслюють ті меседжі, котрі нав'язує Росія»⁹.

Отже, українські аналітичні центри, з одного боку, проявляють досить високий ступінь незаангажованості та нейтральності у конотації сучасних подій на Донбасі, однак з іншого, матеріали, представлені цими інститутами є досить однобокими і фронтальним, кількісна сторона та якість аналітики не відповідають сучасним вимогам в інформаційній війні, а також більшість із поданих матеріалів, зазвичай, носять нейтральний, коментуючий характер. Тобто, у багатьох із них практично відсутній більш глибокий аналітичний, роз'яснювальний зміст, що спричиняє загрозливий в сучасних умовах поверховий плюралізм думок та призводить до мозаїчності уявлень громадськості про перебіг подій на Донбасі.

Аналізуючи російський аналітичний контент (Російського інституту стратегічних досліджень, Московського центру Карнегі, Левада Центру, Аналітичного центру при Уряді Російської Федерації), варто підкреслити деякі його складові позиції у висвітленні процесів на Донбасі, котрі контрастують із українським баченням цих подій. Центральною ідеєю російської аналітики у контексті здійснюваного дослідження є теза про американське прагнення закріпити своє лідерство у світі, переформатовуючи при цьому Євразійський простір і остаточно послаблюючи РФ. Виходячи із цього, більшість російських експертів переконані у тому, що українська криза є результатом ініційованих

США геополітичних змін. Підтвердженням цього є наступні меседжі: «українська криза є новим етапом в рамках переформатування всього євразійського простору»¹⁰, «завдання-максимум для Заходу – повалення В. Путіна в результаті «кольорової революції» і прихід до влади одного із лідерів... прозахідного ліберального зразку»¹¹, «головна мета – зробити Україну прозахідну, русофобську... антиросійську, джерелом постійної напруги та конфліктів з Росією»¹². Ось що пише стосовно ролі США в конфлікті відомий російський вчений і політик С. Глазьев: «слідуючи заповітам Бісмарка і порадам Бжезінського, в якості головної лінії розколу вони використовують Україну, розраховуючи, з одного боку, на ослаблення і агресивну реакцію Росії, а, з іншого боку, на консолідацію європейських держав в їх традиційному прагненні до колонізації українських земель. Утримання контролю над Європою і Росією може дати США геополітичний і гео економічний запас міцності, необхідний для збереження глобального домінування в конкуренції з Китаєм»¹³.

Крім того, російські експерти вдаються до застосування мовних конструкцій, шляхом перефразування, введення нових контекстних значень та порівнянь, які вуалують і фактично спотворюють реальний хід подій на Донбасі, при цьому вкрай негативізують образ української влади та армії. Для підтвердження цієї думки варто вказати наступне висловлювання: «поведінка української влади у кризовій ситуації настільки некомпетентна і безвідповідальна, що слово «політика» до цього не підходить». Разом з тим відбувається гіперболізоване підкреслення факту антиросійських настроїв в Україні, які на думку російських експертів є результатом цілеспрямованої «демонізації всього російського» та розгортання «вузькоспеціалізованої операції зомбування» з боку української влади.

Таким чином, ми приходимо до наступної думки: якщо українська аналітика характеризується висуванням ідей констатуючого характеру, які в більшій мірі несуть інформаційну цінність, однак слабкі на емоційно-ідеологічну складову, то російський експертний фон бачення цих подій є більш заідеологізованим, масштабнішим ніж український, і включає не лише узагальнені, констатуючі матеріали щодо сучасних подій на Донбасі, а представляє написані більш складною, науковою мовою матеріали, досить ідеологізовані та односпрямовані, проте саме вони викликають майже абсолютну довіру у надану інформацію з боку російських громадян. Тобто, у Росії спостерігається високий рівень інформаційно-аналітичної підтримки офіційного курсу держави, що робить громадську думку РФ більш одномірною, сформованою в межах однієї символічної площини, що підсилює значення національної єдності, повернення до «імперського великого минулого» та протиставленням на рівні «свій-чужий», що пояснює антиамериканську, наразі антиукраїнську риторіку. Проте, не можна оминати той факт, що в Україні також спостерігається активне розгор-

тання інформаційної кампанії, яка подібно російській є достатньо заідеологізованою та спрямованою на об'єднання населення навколо патріотичних емоційно-забарвлених структур, що забезпечило морально-політичну єдність українців і підсилення антиросійських сентиментів. Однак, на нашу думку, подібні двополосні консолідації, які простежуються в Росії та частково в Україні носять загрозливий, навіть хворобливий характер і свідчать про глибину як політичної кризи, так і небезпеку ментально-світоглядного і культурного розколу між двома державами.

І, нарешті, щодо новинно-тематичного блоку ЗМІ, то варто зазначити те, що мас-медіа в більшій мірі ніж попередні інформаційні джерела виступають творцями політичної культури та світогляду суспільства, вони транслюють певні цінності та універсальні зразки поведінки, часто згуртовують населення, утворюючи єдину соціальну спільноту, що особливо простежується в умовах кризи сьогодення.

Сучасні російські та українські ЗМІ можна вважати, з одного боку, багатоголосними, однак з іншого – досить ідеологічно-орієнтованими, адже вони вдаються до використання численних засобів маніпулятивного впливу на кшталт: метафор, евфемізмів, епітетів, порівнянь та стереотипів для висвітлення подій на Донбасі. Аналіз контенту українських новин засвідчив, що їх провідною тематикою є факт присутності російських військ на теренах України. Причому тезаурус даних повідомлень є ширшим, більш емоційно-забарвленим та метафоричним ніж, звичайно, тезаурус офіційних виступів представників влади чи аналітичних матеріалів. Загалом, українське бачення подій на Донбасі формується під впливом інформаційних матеріалів на кшталт: «сили АТО зупинили просування російських регулярних військ»¹⁴, «насправді на сході держави Україна де-факто воює не стільки з місцевими сепаратистами, скільки з найманцями і військовими з Росії»¹⁵, «терористи та російські війська готують наступ»¹⁶.

Варто зазначити те, що українські медійні повідомлення в, яких висвітлюються мілітаристські процеси на сході України, носять помітне емоційне навантаження та однозначну позитивну/негативну забарвленість, апелюючи при цьому до простих та інстинктивних почуттів натовпу. Підтвердженням вищесказаного є такі заголовки новин як: «гуманітарний конвой Росії пограбував стратегічні заводи України» («ТСН»), «Путінська Росія нарощує обстріли та продовжує перекидання військ до України» («П'ятий канал»), «у Росії триває найінтенсивніший наступ на права людини з часу СРСР» («УНІАН»), «список загиблих в результаті російського вторгнення в Україну» («Аргументи Україна»), «Росія змінила законодавство, щоб зірвати мобілізацію в Україні» («Українська правда»).

Крім того, значна частина медійних меседжів сприяє формуванню образу Росії як країни, яка на чолі з В. Путіним намагається реалізувати власні

великодержавні, шовіністичні амбіції за рахунок України, зазіхаючи при цьому на її територіальну цілісність. Зокрема, в українських ЗМІ можна знайти численні мовні конструкції в різних їх інтерпретаціях на кшталт: Росія – плекає імперські амбіції, Московське самодержавство, Путін-диктатор, Росія – шовініст, імперіаліст тощо.

Таким чином, інформаційна кампанія України включає поєднання як позитивної, негативної, так і нейтральної публіцистики. Поряд із цим цілком зрозумілим є факт того, що її провідним завданням є спричинення необхідного резонансу громадської думки та формування громадського консенсусу у розумінні подій на сході України.

Натомість, контент-аналіз провідних російських ЗМІ засвідчив факт того, що більшість інформаційних матеріалів РФ є вкрай ідеологізованими, хоча міра останнього, звичайно, залежить безпосередньо від інформаційного джерела. В результаті аналізу російських новинних текстів, варто виокремити наступні тематичні блоки, що репрезентують та інтерпретують перебіг подій, які виступають об'єктом цього дослідження.

По-перше, в російських ЗМІ простежується крайня негативізація образу України, примітивізація української влади та армії, зокрема свідченням цього є повідомлення наступного типу: «Україна відправила на фронт 2 тис. недовчених курсантів», «Україна буде відправляти жінок в зону АТО», «українські патріоти час від часу пострілюють по школі та дитячому садку», «СБУ опустилась до того, що переслідує навіть беззахисні сім'ї біженців» («Сьогодні»), «росте число людей призовного віку, які не бажаючи воювати зі своїм народом, біжать з України» («Перший канал»), «Україна зараз продемонструвала, що може воювати із мирним населенням та інфраструктурою» («НТВ»).

По-друге, ЗМІ гіперболізують антиросійські настрої в Україні, викликаючи у росіян страх перед, на їх думку, радикальною і націоналістичною Україною, яка здійснює наступ на російськомовне населення та російський народ загалом. Так, в російських ЗМІ часто спостерігаються висловлювання наступного типу: «в Україні йде відкрите умертвіння російської мови, російської культури та самостійності, в цій частині російського етносу, який насильницькими методами відірвали від матушки Росії у 1991 році», «Донбас – гаряча точка новітньої історії, де йде безжалісна атака на росіян та «Русский мир» («Сьогодні»).

По-третє, відбувається підсилення антиамериканських почуттів населення РФ як постфактум «холодної війни». При цьому, центральною гіпотезою є ідея того, що українська криза ініційована за підтримки та при участі Заходу, а особливо США, які реалізують у такий спосіб виключно власні геополітичні інтереси. Так, текстове тло цієї, де-факто правильної для російської правлячої верхівки ідеї, а відповідно і для всього суспільства РФ, стають наступні висловлювання в ЗМІ: «Захід довгий час відкрито підтримував діяльність хунти» («Се-

годня»), «На стороні Києва на Донбасі воює близько 500 найманців із приватної американської військової компанії» («Комсомольська правда»), «президент США Барак Обама знову зробив заяву у звичній для нього антиросійській риторичі... Вашингтон підсилить тиск на Росію і продовжить надавати підтримку Україні» («НТВ»).

По-четверте, простежується не тільки нейтралізація в ЗМІ ролі РФ у конфлікті, а і відверте виправдання політики Росії щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, зокрема про це свідчать новинні стрічки на кшталт: «438 українських воєнних звернулись до російських прикордонників з проханням притулку» («Сьогодні»), «пенсії на Донбасі виплачують за рахунок Росії», «Росія обігріє Україну» («Комсомольская правда»), «подальше намагання ігнорувати допомогу з боку Росії повинно призвести до розпаду України» («Коммерсант»).

Варто, також наголосити на тому, що російські ЗМІ в більшій мірі ніж українські вдаються до використання саркастичних текстових форм, досить принизливого щодо України змісту, наприклад: «ніякі погодні умови не зломлять дух народу, котрий успішно відбиває колони російських танків за допомогою лише однієї каски та «Фейсбуку», «враховуючи те, що керівники «Незалежної» мислять тими самими категоріями, що маргінали в нацгвардії, прослідкувати вектор руху українського суспільства дуже легко» («Сьогодні»).

Аналіз українського і російського медійних просторів продемонстрував значущість у російсько-українському конфлікті маніпулятивної ролі ЗМІ. Причому, на наш погляд, інформаційна цінність більшості текстових повідомлень ЗМІ є мінімальною, поряд із цим максимізується її емоційна, символічна складова, при дії якої індивідуум виступає досить пасивним суб'єктом сприйняття інформації, яка часто не є абсолютно достовірною.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що сучасні дискомунікаційні процеси, котрі особливо проявляються в умовах гібридної війни, нав'язаної Росією Україні та безпосередньо пов'язані із використанням абсолютно різних мовних конструкцій, які вуалюють справжній сенс та хід подій, переводячи їх в емоційний, підсвідомий пласт колективної психіки на товпу, пригнічуючи, таким чином, раціональні механізми сприйняття дійсності як українськими, так, як показало дослідження ще в більшій мірі, російськими громадянами.

Крім того, дослідження засвідчило використання Росією крайніх методів пропаганди, а саме, так званої «новомови» (поняття, введене Дж. Оруеллом). Зокрема, варто відмітити наступні приклади її застосування: «український проект» або ж «проект – Україна», «Українське державне утворення», «Майданна Україна», «Операція Укропія», «Укрополенд», «Новоросія». Тобто, так звані абсолютно хибні, штучні політичні терміни, які закарбовуються у пам'яті населення, маючи абстрактне емоційне, проте негативне навантаження, створюють образ України як держави – «неповноцінної і слабкої».

Висновки. Отже, в результаті проведеного порівняльного аналізу дискомунікаційних процесів, які посилюються в умовах гібридної війни між Росією та Україною, ми приходимо до висновку, що внаслідок розгортання інформаційних кампаній з боку як Росії, так і України виникло декілька ключових елементів асиметрії бачення громадськістю двох держав сучасних подій на Донбасі, серед них можна виділити: по-перше, визначення сторони-агресора та учасників воєнних дій на сході України. По-друге, бачення цілей та сторін впливу на розгортання воєнних дій. По-третє, ідеологічна риторика та опозиційні взаємовиключні антиросійські та антиукраїнські настрої. І, нарешті, різноманітність конотаційних підходів до поняття процесів на сході.

Таким чином, проведений аналіз засвідчує існування двох абсолютно різних уявлень Росії та України про події на Донбасі. Ця ситуація, на жаль, лише поглиблює кризу україно-російських відносин не тільки на офіційному міжвладному рівні, однак і в межах взаємодії обох народів. Розгортання такої деструктивної інформаційно-пропагандистської війни, як засвідчило проведене дослідження – особливо з боку офіційного Кремля, виступає своєрідним підтвердженням думки Й. Шумпетера, який у свій час сказав: «при аналізі політичних процесів ми зіштовхуємося із сфабрикованою волею... воля народу є продуктом, а не рушійною силою політичного життя»¹⁷. Однак, саме за підтримки народу, як ми бачимо, навіть у ХХІ ст. може відбуватися і традиційна війна, яка руйнує державу, інфраструктуру та забирає життя тисяч людей.

Отже, такий політичний та інформаційно-комунікативний колапс україно-російських відносин засвідчує гостру необхідність як громадян України, та і РФ долати фрагментарність, мозаїчність та ірраціональність розповсюджуваної інформації шляхом глибокого, багатоаспектного аналізу отриманих інформаційних матеріалів. Тобто, головним завданням сучасного індивідууму в умовах розгортання гібридної війни між Україною і Росією є раціонально мислити, відтворювати повний та реальний контекст тої чи іншої новини, здійснювати пошук та аналіз прихованого сенсу повідомлень. При цьому, органам державної влади України, в свою чергу, необхідно розробити комплексну інформаційну стратегію, яка б консолідувала українську громадську думку.

¹ Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір / Є.В. Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5. – С. 138-142.

² Коментар МЗС України щодо продовження Росією актів агресії проти України [Електронний ресурс]: офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – 04 серпня 2014 р. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/2082-koментар-mzs-ukrajini-shhodo-prodovzhennya-rosijeju-aktiv-agresiji-proti-ukrajini>

³ Хотин Р. Клімкін: на Донбасі – «гібридне пемрем'я» / Ростислав Хотин [Електронний ресурс]: офіційний сайт Радіо Свобода. – 04.12.2014. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26725670.html>

⁴ Кризис в Украине вызван попытками сдвинуть границы Еврoатлантики. – Лавров [Електронний ресурс]: официальный сайт журнала Корреспондент. – 22.10.2014. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/russia/3434686-kryzys-v-ukrayne-vyzvan-popytkamy-sdvynut-hranity-eyvroatlantyku-lavrov>

⁵ Лавров: США с самого начала были вовлечены в госпереворот на Украине [Электронный ресурс]: официальный сайт НТВ. – 02.02.2015. – Режим доступа: <http://www.ntv.ru/novosti/1299020/#ixzz3QgrNaw1F>

⁶ Путин назвал АТО «карательной операцией киевских властей» [Электронный ресурс]: официальный сайт журнала Корреспондент. – 18.12.2014. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/russia/3457636-putyn-nazval-ato-karatelnoi-operatsyei-kyevskikh-vlastei>

⁷ Омельченко В. Нельзя исключать масштабного вторжения российской армии в Украину / Вадим Омельченко [Электронный ресурс]: официальный сайт Института Горшенина. – 14.07.2014. – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua/news/1131_nelzya_isklyuchat_mashtabnogo.html?print

⁸ Чалий В. Приєднання українських земель не є метою Росії / Валерій Чалий [Електронний ресурс]: офіційний сайт Фонду «Демократичні ініціативи Ілька Кучеріва». – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/commentaries/expert_opinion/valerii-chalii/jjvbowrjg_jorjg.htm

⁹ Еременко С. «Комсомольское» гетто, или Почему почти за год войны украинская власть не сделала практически ничего, чтобы донести объективную информацию до восточных просторов страны / Светлана Еременко // День. – 2015. – 27-28 февраля. – С.18.

¹⁰ Озеров А. Конфликт на Украине: попытка дестабилизации всего евразийского пространства / А.А. Озеров, А.В. Аверьянов [Электронный ресурс]: официальный сайт Российского Института Стратегических Исследований. – Аналитика. – Режим доступа: <http://riss.ru/analitics/7316/#.VNIGviu3o3w>

¹¹ Холодков В. Скрытые цели антиросийских санкций Запада / В.М. Холодков [Электронный ресурс]: официальный сайт Российского Института Стратегических Исследований. – Аналитика. – Режим доступа: <http://riss.ru/analitics/6555/>

¹² Украинский кризис: опасности и угрозы [Электронный ресурс]: официальный сайт Российского Института Стратегических Исследований. – Аналитика. – 09.07.2014. – Режим доступа: <http://riss.ru/analitics/5993/>

¹³ Глазьев С. О внешних и внутренних угрозах экономической безопасности России в условиях

американской агрессии / С.Ю. Глазьев. – Научный доклад. – М.: РАН, 2014. – 60 с.

¹⁴ Українські бійці зупинили просування російських військ [Електронний ресурс]: офіційний сайт BBC Україна. – 21.01.2015. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2015/01/150121_ato_russian_army_rl

¹⁵ Чи варто Україні замість АТО починати війну з Росією? [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети Деловая столица. – 16.07.2014. – Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/politics/chi-var-to-ukrayini>

-zamid-ato-pochinati-viynu-z-rosieyu--16072014123200

¹⁶ События в Донбассе: террористы и российские войска готовят наступление [Электронный ресурс]: официальный сайт газеты Сегодня. – 22.09.2014. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/samye-rezonansnye-sobytiya-dnya-v-donbasse-26-avgusta-547186.html>

¹⁷ Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.

УДК: 323.1(=511.141)(477)

© Олег Щербатюк
(м. Чернівці)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ УГОРСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ НА ЗАКАРПАТТІ

Дана стаття присвячена проблемам організації угорської національної меншини на Закарпатті. Автор аналізує становище угорців краю, можливості задоволення їхніх культурно-освітніх прав тощо. Звертається увага на той факт, що угорська меншина Закарпаття є політично активною. У суспільно-політичному житті області вона представлена рядом національно-культурних товариств, неурядових організацій та двома політичними партіями. Угорці Закарпаття отримують фінансову, організаційну та іншу підтримку від своєї історичної батьківщини Угорщини.

Ключові слова: національна меншина, політичне представництво, національно-культурне товариство, політична партія, міждержавні відносини.

Oleg Shcherbatyuk. Specifics of Hungarian minority organization and activity in Transcarpathia.

This article is dedicated to the problems of Hungarian minority organization in Transcarpathia. The author analyzes position of Hungarians, the possibility to satisfy their national educational and cultural rights etc. The Hungarian minority in Transcarpathia is politically active. It is represented by a number of national-cultural societies, non-governmental organizations, and by two political parties in social-political life of the region. Transcarpathian Hungarians are getting financial, organizational and other support from their historical motherland Hungary.

Keywords: national minority, political representation, national-cultural society, political party, interstate relations.

Олег Щербатюк. Особенности организации и деятельности венгерского национального меньшинства на Закарпатье. Данная статья посвящена проблемам организации венгерского национального меньшинства на Закарпатье. Автор анализирует положение венгров края, возможности удовлетворения их культурных прав и т.д. Обращается внимание, что венгерское меньшинство Закарпаття отличается политической активностью. В общественно-политической жизни оно представлено рядом национально-культурных обществ, неправительственных организаций, двумя политическими

партіями. Венгry Закарпаття получают финансовую, организационную и другую поддержку от своей исторической родины – Венгрии.

Ключевые слова: национальное меньшинство, политическое представительство, национально-культурное общество, политическая партия, межгосударственные отношения.

Постановка наукової проблеми. Сучасне Закарпаття є тим регіоном України, на території якого проживають представники понад 100 національностей і народностей. Відповідно до результатів перепису 2001 року, у національному складі населення Закарпаття переважають українці – 80,5 % населення. На другому місці за чисельністю перебувають угорці – 12,1 %. За ними ідуть румуни – 2,6 %, росіяни – 2,5 %, цигани – 1,1 %, словаки – 0,5 % та німці – 0,3 % від усього населення краю¹. Крім цього, в області проживають білоруси, євреї, поляки, вірмени тощо.

Етнонаціональні відносини у Закарпатській області викликають значний науковий інтерес серед вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зміст, характер, наслідки урядової політики в етнонаціональній сфері в історичній ретроспективі стали предметом дослідження колективу науковців під керівництвом професора Ю. Левенця. У колективній монографії «Закарпаття в етнополітичному вимірі» на широкому фактичному матеріалі прослідковано перебіг етнополітичних процесів у краї, визначено їхню суть і перспективи розвитку регіону².

Завдяки спільній роботі колективу закарпатських та чернівецьких дослідників у минулому році вийшла монографія «Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття», в якій визначається взаємозв'язок історичних та політичних процесів у названих регіонах, аналізується характер політичного життя у Чернівецькій та Закарпатській областях³.

Ужгородський дослідник М. Зан у своїх наукових роботах звертає увагу на особливості етнічних процесів на Закарпатті, аналізує специфіку формування етнонаціонального складу населення краю, взаємодію між представниками різних етнічних